

Bijzonder onderwerp

Over grenzen...

Een analyse van het vakgebied Tandheelkundige Zorgverlening

Samenvatting van de inaugurele rede uitgesproken door dr. R.M.H. Schaub bij het aanvaarden van het ambt van hoogleraar in de Tandheelkundige Zorgverlening aan de Rijksuniversiteit te Groningen op dinsdag 30 september 1997.

Prof.dr. R.M.H. Schaub

De rode draad in het betoog is het spanningsveld tussen het verleggen van grenzen van weten en kunnen, waartoe de universiteit gehouden is, en het daarbij overschrijden van maatschappelijke of professionele normatieve grenzen, waarbij belangen in het geding kunnen zijn. In alle vak- en wetenschapsgebieden wordt dit spanningsveld ondervonden. In een vakgebied als de Tandheelkundige Zorgverlening gebeurt dit wel zeer in het bijzonder, omdat het vaak direct op het werk van de zorgverleners betrekking heeft.

Het vakgebied Tandheelkundige Zorgverlening, elders ook wel Sociale Tandheelkunde geheten, richt zich op de manier waarop mondzorg wordt verleend, niet zozeer op de inhoud van de zorg. Kennis- en theorie-ontwikkeling geschiedt vooral op basis van de gedragswetenschappen. Karakteristiek is het genoemde 'spanningsveld der grenzen'. Dat spanningsveld kan deels verklaard worden door de waarneming, dat professionals in de mondzorg de manier van zorg verlenen nauwelijks wetenschappelijk en professioneel hanteren, zoals dat wel gebeurt met de inhoud van de zorg. De manier van zorg verlenen wordt in de opleiding ook nog maar beperkt expliciet aangeleerd. De methoden van kennisverwerving komen grotendeels uit de gedragswetenschappen. Gezien de complexiteit van de vraagstukken is vooral analyse en beschouwing van meningen, feiten en gebeurtenissen een veel gebruikte methode, althans veel meer dan empirische onderzoeken en experimenten. Analyse is altijd systematisch, open en voor discussie vatbaar. Ze kan bovendien zeer geavanceerd zijn, zoals in modellen om voorspellingen te berekenen. Door de methodologische tekortkomingen van analyse hebben conclusies echter een beperkte reikwijdte.

Een belangrijk aspect van de gehanteerde methoden, is het steeds expliciet uitspreken van de uitgangspunten, die worden gehanteerd. Dat is meer nog dan in ieder ander vak- en wetenschapsgebied noodzakelijk. Daarmee wordt de gelegenheid geboden om normen, waarden en belangen, die leiden tot het gevoel van 'grensoverschrijding', te bespreken. Uitgangspunten die we hanteren zijn:

- a) Mondgezondheid, en wel als deel van algemeen welzijn, is altijd de afhankelijke variabele;
  - b) Individuele zorg moet centraal staan en niet de behandeling van acute problemen;
  - c) Mondzorg dient toegankelijk, effectief en doelmatig te zijn.
- Aan de hand van een viertal vraagstukken wordt het werkveld en de werkwijze van het vakgebied geïllustreerd. Eerst aan de opleidingscapaciteit voor tandartsen. Uit analyse van de gebeurtenissen blijkt dat belangen van enkelen resulteren in het beperken en het uitbreiden van de opleidingscapaciteit. Op dit moment lijkt zelfs een ingezet beleid, namelijk het 'teamconcept' weer verlaten te worden. Alleen de tandartsenopleiding wordt uitgebreid. Het is niet zo moeilijk te bedenken hoe dat in een toekomstig overschot kan verkeren.

Het tweede vraagstuk betreft marktwerking. Er is een groot

geloof in de mogelijkheden om kosten te beperken door middel van concurrentie op prijs en kwaliteit. Analyse maakt duidelijk dat dit tot nu toe niet gelukt is. Nieuwe pogingen krijgen steeds meer een dwingend karakter, bijvoorbeeld in managed care. Een voorstel wordt gedaan om beroepsbeoefenaren een grotere verantwoordelijkheid te geven in de kostenbeheersing. Daartoe kunnen Mondzorggroepen, zogeheten mogro's (tandartsen, mondhygiënist, etc.) worden ingesteld, die met verzekeraars afspraken maken over productie, kosten en kwaliteit. Mogelijk een grensoverschrijdend voorstel.

Het derde vraagstuk betreft samenwerking. Uit analyse blijkt dat mondhygiënist, al dan niet met aanvullende training, ook taken buiten hun kerntaken kunnen uitvoeren. Dat gebeurt echter meestal als hulpkracht, die binnen een behandeling door de tandarts, specifieke taken opgedragen krijgt. Mondhygiëne is echter een eigenstandige professie geworden op het gebied van de zorg en preventie. Tandarts en mondhygiënist kunnen elkaar, mits in samenwerking, aanvullen, waarbij zorgtaken kunnen worden verdeeld. Periodiek onderzoek kan bijvoorbeeld door mondhygiënist worden gedaan. De tandarts heeft een inhoudelijk coördinerende taak binnen een samenwerkingsverband. De opleidingen dienen hiervoor wel te worden aangepast.

Het laatste vraagstuk betreft protocollering. Een groot deel van het werk in de mondzorg is nauwelijks 'evidence based'. Vooral de doelmatigheid staat daarbij ter discussie. Het standaard iedere zes maanden uitvoeren van het periodiek onderzoek, evenals het streven naar een zeer hoge graad van perfectie van mondhygiëne door de mondhygiënist, zijn hiervan voorbeelden. Het is uiterst gewenst dat de mondzorg meer op basis van afgesproken, effectief en doelmatig beleid uitgevoerd wordt. Zoals we intussen weten, werd door deze uitspraken het 'spanningsveld der grenzen' zeer goed zichtbaar.

De plaats van de manier van zorgverlening komt in de opleidingen tot uitdrukking in twee kernbegrippen: samenwerken en zorg. Essentieel kenmerk daarvan is dat daarin de inhoudelijke aspecten en de manier van zorgverlening geïntegreerd worden aangeleerd. Zo worden in het klinisch onderwijs groepspraktijken gesimuleerd, waarin studenten mondhygiëne en tandheelkunde van verschillende jaren samen met stafleden de zorg voor een toegewezen groep patiënten integraal dragen. Samenwerking, planning en uitvoering van zorg krijgen hierdoor in samenhang met de inhoudelijke training een plaats.

Onderzoek zal zich richten op de meting van effecten van de uitvoering van de uitgangspunten van onze opleidingen: samenwerking van verschillende beroepsbeoefenaren, zorg in plaats van uitsluitend behandeling. Voorts zal doelmatigheid een onderwerp zijn, bijvoorbeeld van het periodieke onderzoek. Meer fundamenteel staat mondhygiëne in de belangstelling. Ten slotte zal onderwijskundig onderzoek, gezien de wereldwijd unieke situatie van twee intensief samenwerkende opleidingen, een belangrijke plaats innemen.